

ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар

Улсын Их Хурлаас 2022 оны 04 дүгээр сарын 29-ний өдөр Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийг баталсан бөгөөд уг хуулиар төр, түүний бүх шатны байгууллага, нийтийн алба, тэдгээрийн үйл ажиллагаанд санхүүгийн сахилга батыг мөрдүүлж, ил тод байдлыг хангах, үр ашгийг нэмэгдүүлэх, үрэлгэн байдлыг хязгаарлах, хяналт тавихаар хуульчилсан.

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг бүх шатны төсвийн захирагчид, төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой аж ахуйн нэгжүүд хангаж ажиллаж, хуулийн хэрэгжилтийн хүрээнд хэмнэгдэж байгаа зардал, орон тоо, цалингийн санг бууруулснаар, мөн хуульд заасан автомашин хэрэглэхийг хязгаарлах, төсвийн байгууллагуудад дүрэмт хувцас худалдаж авахгүй байх, албан томилолтоор онгоцоор явах бол зөвхөн энгийн ангиллаар зорчих болон төсвийн хөрөнгөөр бэлэг дурсгалын зүйл бэлдэхгүй байх, албан хэрэг хөтлөлтийг цахимжуулах, цахилгаан, дулаан, эрчим хүчний хэрэглээг хэмнэх зэрэг төсвийн байгууллагын өдөр тутмын үйл ажиллагаанаас хэмнэх боломжтой зардлуудыг бууруулсан байна.

Монгол Улсын 2022 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитын тайланд “Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуулиар батлагдсан эдийн засгийн ангиллаар Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд хамаарах 2,735.2 тэрбум төгрөгийн урсгал зардлаас гүйцэтгэлээр 2,598.2 тэрбум төгрөгийг зарцуулж, 137.0 тэрбум төгрөг зарцуулагдаагүй байна. Аудитаар зарцуулагдаагүй үлдэгдэл 137.0 тэрбум төгрөгийг ангилахад Төрийн хэмнэлтийн хуулийн хүрээнд 60.1 хувь буюу 83.2 тэрбум төгрөг нь хэмнэгдсэн байна гэж дурдаад “Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль хэрэгжсэнээр төсвийг арвилан хэмнэлт, үр ашигтай зарцуулах эрх зүйн орчин бүрдсэнээр төсвийн алдагдал буурах, төрийн өмчит байгууллагуудын ашигт ажиллагаа нэмэгдэх үр дүн гарах боломжийг бий болгосон байна” гэж дүгнэсэн байна.¹

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд заасан хэмнэлтийн горим хэрэгжүүлэхэд баримтлах зарчмыг хэрэгжүүлэхэд “хэмнэлтийн горим баримталж хэрэгжүүлсэн үйл ажиллагааны үр дагавар нь төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг бууруулахгүй байхаар, төрийн үйл ажиллагаа, үйлчилгээний тасралтгүй байдлыг хангах, хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулахгүй байхаар тус тус заасан хэдий ч орон нутаг дахь төсвийн байгууллагууд нутаг дэвсгэрийн хэмжээ, алслагдсан байдал, газар нутгийн онцлог, хүн амын тархмал суурьшил зэргээс шалтгаалан хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэхэд харилцан адилгүй хүндрэл үүсч төрийн үйлчилгээг иргэдэд хүргэх боломж хязгаарлагдаж, төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмж буурах, төрийн байгууллагын хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулах нөхцөл үүсээд байгаа талаар төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллагуудаас удаа дараа санал, хүсэлт ирүүлсэн байна. Түүнчлэн, энэ жилийн байгаль, цаг уурын нөхцөл байдлын улмаас монгол орны нийт нутгийн 90 гаруй хувьд цасан бүрхээл тогтсон, үүнээс 11 аймгийн 41 сум зудын нөхцөл байдалтай байгаа бөгөөд ихэнх аймагт өвөлжилт хүндэрсэн байна.

---

¹ Үндэсний аудитын газар Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1, 8 дугаар зүйлийн 8.1¹-д заасны дагуу хийсэн аудитын тайлан

Иймд уг хуулийг цаашид орон нутгийн төсвийн байгууллага байгууллага, албан тушаалтан нэг мөр ойлгож, хуулийн үндсэн зорилтыг хангаж, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор хуулийг хэрэгжүүлэхэд тулгарч байгаа асуудлыг судлан, тодорхойлсны үндсэн дээр дараах өөрчлөлтийг тусган Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа:

1.Төрийн чиг үүргийг орон нутагт хэрэгжүүлж чиг үүрэгтэй аймгийн Засаг даргын эрхлэх асуудлын хүрээний агентлаг, аймаг, сумын Засаг даргын Тамгын газар болон төрийн аудитын байгууллага хяналт шалгалт хийх чиг үүргээ хэрэгжүүлэх боломжийг бүрдүүлэх хүрээнд эдгээр байгууллагыг автомашин ашиглах байгууллага, үйлчилгээнд буюу хуулийн 6.5 дахь хэсэгт нэмж тусгана.

Ингэснээр төрийн үйлчилгээг анхан шатанд зохион байгуулж, хүргэх чиг зүүлэх үүрэгтэй орон нутгийн болон анхан шатны байгууллагууд газар нутгийн хэмжээ, алслагдмал байдал, хүн амын тоо, тархан суурьшил зэргээс шалтгаалахгүйгээр иргэд, малчдад цаг үеийн шинжтэй мэдээ, мэдээлэл хүргэх, отор нүүдлийн үед иргэдээ эргэх, цаг агаарын аюултай нөхцөл байдал, өвөржилт хүндэрсэн үед газар дээр нь очиж шалгах, шуурхай тусламж, дэмжлэг үзүүлэх тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх зэрэг хуулиар хүлээсэн чиг үүргээ үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 17.2-т төсвийн байгууллага автомашин хэрэглэх хязгаарлалтыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон журмыг Засгийн газар батлахаар заасан. Иймд аймгийн Засаг даргын эрхлэх асуудлын хүрээний агентлаг, аймаг, сумын Засаг даргын Тамгын газрын ашиглах автомашины тоо, төрлийг тухайн аймаг, сумын газар нутгийн хэмжээ, хүн амын болон сумдын тоо, хүн амын тархан суурьшил, дэд бүтэц, авто замын нөхцөл байдал, төвөөс алслагдсан байдал зэргийг харгалзан дээрх журмаар тогтоон хэрэгжүүлнэ.

2.Төсвийн байгууллага, албан тушаалтны гар утасны зардлыг санхүүжүүлэхийг хориглосон зохицуулалтыг өөрчилж, албан ажлын онцлогийг харгалзан шуурхай албаны болон бэлэн байдлыг хангах чиг үүрэгтэй төрийн албан хаагчийн гар утасны зардлыг санхүүжүүлэхээр хуулийн төслийн 2 дугаар зүйлд тусгалаа.

3.Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйл буюу дүрэмт хувцастай холбоотой зохицуулалтад зарим байгууллагын тусгай хувцастай холбоотой зохицуулалтыг тусгасан нь Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулийн 15.1-д “Ажил олгогч нь ажилтныг түүний ажлын нөхцөл, ажил үүргийн онцлогт тохирсон ажлын тусгай хувцас, хамгаалах хэрэгслээр үнэ төлбөргүй хангах үүрэгтэй” гэж заасантай нийцэхгүй байгаа тул хуулийн дээр дурдсан 8 дугаар зүйлээс “эрүүл мэнд, байгаль орчныг хамгаалах, зам тээврийн салбарын ажилтнуудын хуульд заасан тусгай хувцас” гэснийг хасахаар төслийн 3 дугаар зүйлд тусгалаа.

4.Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 15.2.3-т “сургалт, семинар, хурал зөвлөгөөнийг цахим хэлбэрээр зохион байгуулж, бичиг хэрэг, тээвэр, шатахуун, дотоод албан томилолтын зардал”-ыг хориглосон нь зайлшгүй ажлын шаардлагаар хийх тухайлбал, гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр биечлэн хийх бэлтгэл, галт зэвсэг, хэргийн газрын үзлэгийн сургалт, гал түймэртэй тэмцэх зэрэг сургалтуудыг цахимаар зохион байгуулах боломжгүй тул хүндрэл учирч байгааг

харгалзан сургалт, семинар, хурал, зөвлөгөөний үр ашгийг нэмэгдүүлэх, оновчтой болгох зорилгоор зөвхөн цахим хэлбэрээр зохион байгуулах зохицуулалтыг хуулиас хасахаар төслийн 4 дүгээр зүйлд тусгалаа. Түүнчлэн Төрийн албаны тухай хуулиар заасан төрийн албан хаагчийн нэмэгдэл баталгааг Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулиар хязгаарлсан хууль хооронд зөрчил үүсгэж байгаа тул уг хязгаарлалтыг хуулиас хасахаар тусгасан.

Хууль батлагдсанаар байгаль, цаг уурын өөрчлөлт, өвөлжилт, хаваржилтийн хүндэрсэн нөхцөл байдлын үед орон нутаг дахь төсвийн байгууллагын үйл ажиллагаагаа хэвийн явуулах боломж бүрдэж, төрийн үйлчилгээг иргэдэд шуурхай, хүртээмжтэй хүргэх боломж бүрдэнэ.

Төсвийн байгууллагын үйл ажиллагааны онцлогт тохируулан хэмнэлтийн горимыг илүү уян хатан болгож, хуулиар хүлээсэн чиг үүргээ бүрэн хэрэгжүүлэх боломж улам нэмэгдэнэ.

Түүнчлэн, хуулийн төсөл батлагдсанаар төсвийн сахилга бат, зарцуулалтын үр ашгийг нэмэгдүүлэх хэмнэлтийн горим үргэжлэн хэрэгжихийн зэрэгцээ төрийн үйлчилгээний хүртээмж сайжрах ач холбогдолтой.

---o0o---

ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар

Улсын Их Хурлаас 2022 оны 04 дүгээр сарын 29-ний өдөр Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийг баталсан бөгөөд уг хуулиар төр, түүний бүх шатны байгууллага, нийтийн алба, тэдгээрийн үйл ажиллагаанд санхүүгийн сахилга батыг мөрдүүлж, ил тод байдлыг хангах, үр ашгийг нэмэгдүүлэх, үрэлгэн байдлыг хязгаарлах, хяналт тавихаар хуульчилсан.

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг бүх шатны төсвийн захирагчид, төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой аж ахуйн нэгжүүд хангаж ажиллаж, хуулийн хэрэгжилтийн хүрээнд хэмнэгдэж байгаа зардал, орон тоо, цалингийн санг бууруулснаар, мөн хуульд заасан автомашин хэрэглэхийг хязгаарлах, төсвийн байгууллагуудад дүрэмт хувцас худалдаж авахгүй байх, албан томилолтоор онгоцоор явах бол зөвхөн энгийн ангиллаар зорчих болон төсвийн хөрөнгөөр бэлэг дурсгалын зүйл бэлдэхгүй байх, албан хэрэг хөтлөлтийг цахимжуулах, цахилгаан, дулаан, эрчим хүчний хэрэглээг хэмнэх зэрэг төсвийн байгууллагын өдөр тутмын үйл ажиллагаанаас хэмнэх боломжтой зардлуудыг бууруулсан байна. Өөрөөр хэлбэл, Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль хэрэгжиж тодорхой үр дүнгээ өгч улсын төсөвт хэмнэлт гарган эдийн засгийн өсөлтөд эерэгээр нөлөөлсөн гэж үзэхээр байна.

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд заасан хэмнэлтийн горим хэрэгжүүлэхэд баримтлах зарчмыг хэрэгжүүлэхэд “хэмнэлтийн горим баримталж хэрэгжүүлсэн үйл ажиллагааны үр дагавар нь төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг бууруулахгүй байхаар, төрийн үйл ажиллагаа, үйлчилгээний тасралтгүй байдлыг хангах, хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулахгүй” байхаар тус тус заасан хэдий ч хэмнэлтийн зарим арга хэмжээ, хязгаарлалтын улмаас орон нутаг дахь төсвийн зарим байгууллага чиг үүргээ хэрэгжүүлэх боломжийг хязгаарлаж, төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг бууруулах, төрийн байгууллагын хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулах нөхцөл үүссэн байна. Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль хэрэгжиж эхэлснээс хойш Улсын Их Хурлын зарим гишүүд, төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллагуудаас хуулийн зарим зүйл, заалт болон хэрэгжилтийн байдалтай холбоотой санал, хүсэлтийг удаа дараа Засгийн газарт ирүүлж байна.

Иймд орон нутаг дахь төсвийн байгууллага хэвийн үйл ажиллагаагаа явуулах боломжийг бүрдүүлж, хуулиар хүлээсэн үйл ажиллагааны үр ашгийг нэмэгдүүлэх, иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээний хүртээмжийг сайжруулах зорилгоор Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа:

1.Төрийн чиг үүргийг орон нутагт хэрэгжүүлж чиг үүрэгтэй аймгийн Засаг даргын эрхлэх асуудлын хүрээний агентлаг, аймаг, сумын Засаг даргын Тамгын газар болон төрийн аудитын байгууллага хяналт шалгалт хийх чиг үүргээ хэрэгжүүлэх боломжийг бүрдүүлэх хүрээнд эдгээр байгууллагыг автомашин ашиглах байгууллага, үйлчилгээнд буюу хуулийн 6.5 дахь хэсэгт нэмж тусгана.

2.Төсвийн байгууллага, албан тушаалтны гар утасны зардлыг санхүүжүүлэхийг хориглосон зохицуулалтыг өөрчилж, албан ажлын онцлогийг харгалзан шуурхай албаны болон бэлэн байдлыг хангах чиг үүрэгтэй төрийн албан

хаагчийн гар утасны зардлыг санхүүжүүлэхээр хуулийн төслийн 2 дугаар зүйлд тусгалаа.

3.Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйл буюу дүрэмт хувцастай холбоотой зохицуулалтад зарим байгууллагын тусгай хувцастай холбоотой зохицуулалтыг тусгасан нь Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулийн 15.1-д “Ажил олгогч нь ажилтныг түүний ажлын нөхцөл, ажил үүргийн онцлогт тохирсон ажлын тусгай хувцас, хамгаалах хэрэгслээр үнэ төлбөргүй хангах үүрэгтэй” гэж заасантай нийцэхгүй байгаа тул хуулийн дээр дурдсан 8 дугаар зүйлээс "эрүүл мэнд, байгаль орчныг хамгаалах, зам тээврийн салбарын ажилтнуудын хуульд заасан тусгай хувцас" гэснийг хасахаар төслийн 3 дугаар зүйлд тусгалаа.

4.Сургалт, семинар, хурал, зөвлөгөөнийг үр ашгийг нэмэгдүүлэх, оновчтой болгох зорилгоор Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 15.2.3-т “сургалт, семинар, хурал зөвлөгөөнийг цахим хэлбэрээр зохион байгуулж, бичиг хэрэг, тээвэр, шатахуун, дотоод албан томилолтын зардал”-ыг хориглосон зохицуулалтыг хуулиас хасахаар төслийн 4 дүгээр зүйлд тусгалаа.

Хууль батлагдсанаар байгаль, цаг уурын өөрчлөлт, өвөлжилт, хаваржилтийн хүндэрсэн нөхцөл байдлын үед орон нутаг дахь төсвийн байгууллагын үйл ажиллагаагаа хэвийн явуулах боломж бүрдэж, төрийн үйлчилгээг иргэдэд шуурхай, хүртээмжтэй хүргэх боломж бүрдэх бөгөөд төсвийн сахилга бат, зарцуулалтын үр ашгийг нэмэгдүүлэх хэмнэлтийн горим үргэжлэн хэрэгжихийн зэрэгцээ төрийн үйлчилгээний хүртээмж сайжрах ач холбогдолтой.

Хуулийн төслийг боловсруулахтай холбогдуулан Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн явцын тайланг төсвийн ерөнхийлөн захирагч нараас гаргуулан нэгтгэн Засгийн газарт танилцуулсан. Түүнчлэн, Монгол Улсын Ерөнхий сайдыг орон нутагт ажиллах үеэр Төрийн хэмнэлтийн хуулиар тогтоосон хязгаарлалтын улмаас орон нутаг дахь төсвийн байгууллагууд хуулиар хүлээсэн чиг үүргээ хэрэгжүүлэхэд хүндрэл гарч, төрийн хэвийн үйл ажиллагаа алдагдахад хүрч байгаа талаар дурдаж, хуулийн зохицуулалтыг уян хатан болгох хүсэлтийг тавьсан байна. Мөн Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн талаар Үндэсний аудитын газраас хийсэн аудитын тайлангийн дүгнэлт, зөвлөмжийг харгалзан үзсэн бөгөөд хуулийг хэрэгжүүлэх явцад гарч байгаа хүндрэл, тулгамдаж байгаа асуудлыг талаар бүх аймгийн Засаг дарга нараас санал авч нэгтгэн дүгнэж, хуулийн төслийг боловсруулсан болно.

---o0o---